

Hoe sterk dit zijn kan, bewijst Gossaert door twee voorbeelden. Hij vertelt van een dichter, die in zulk een toestand een vers neerschreef van anderen naar boven; van een ander geval, waarbij de woorden werden neergeschreven als stukken van een legkaart, die later tot een gedicht in elkaar konden worden gepast.

Hijzelf heeft het eens gehad, dat hij, toen hij zijn neergeschreven werk bekeek, tot de ontdekking kwam, dat daar twee verschillende, geheel afgewerkte gedichten stonden, over twee verschillende onderwerpen, in geheel verschillend rythme geschreven.

Daar waren de nummers XII en XIII uit Experimenten. Het eerste heeft tot titel:

HET BRANDENDE WRAK.

In de schaduw der zwellende zeilen verborgen
Voor de maan, die de mast op de wateren mat,
In den slaap van het licht tusschen avond en morgen,
Stond ik slaaploos ter reeling van 't reilend fregat.

Toen verblindde mijn blik, naar den einder
ontloken,
tusschen wolken water een vurenkolon,
Als (van magischen morgen in 't zuiden ontstoken)
De bloedige bloesem midnachtlijker zon.

Een wrak, verlaten, ten halve bedolven
In het maanlicht beglansd emeralden azuur,
Dat in laatste agonie, boven 't graf van de golven,
Naar den hemel vervlucht in een passie van vuur!

Zóó ons hart: Naar den droom van ons leven
begeerend,
Boven diepten des doods nog in purperen pracht,
Van laaiend verlangen zich langzaam verteerdend,
In de eenzame uren der eindloze nacht.

En het tweede:

„DE BUIT“.

De minste onder vele broedren,
Ter vleugle van het heir, alleen,
Heb, onder 'theete middagbranden,
Ook ik mijn strijd gestreën!

Niet tot victorie! Neergeslagen
Lang voor het einde van den dag,
Heb ik alleenlijk weggedragen
Uit dezen slag,

(O, schaamtevol verborgen onder
't Gewaad van die genezen schijnt)
Een ongeneeslijke wonde —
Die schrijft.

Daaruit blijkt, hoe ingewikkeld die dichterlijke toestand zijn kan, waarin twee prikkels tegelijk de ziel in spanning zetten en tegelijkertijd twee verschillende rhythmische golven door des dichters wezen kunnen doen heenvaren en een onderling zoo verschillende tweeling kunnen doen geboren worden.

Een ontaarding van deze dichterlijke gave kan zich voordoen in dezen vorm.

Bij iemand, die vroolijk van aanleg is, wordt de lach in den regel geboren uit een of ander binnen of buiten hem, dat hem prettig aandoet; maar ook kan hij door lichamelijke kitteling in den lach worden gebracht; dat heeft dan met vroolijkheid van zijn hart niets te maken. Evenzoo een dichter. — Zijn gemoed is aangelegd op de dichterlijke spanning en rythme; vandaar dat hij ook gemakkelijker dan een ander door een of andere mechanische oorzaak dat rhythmisch gevoel over zich krijgt en de golven door hem heen gaan slaan. Maar omdat de prikkel mechanisch is, beantwoordt daaraan geen geestesinhoud en als hij dan toch woorden doet drijven op die rhythmische golven, dan zullen die woorden zelf geen inhoud hebben wier adel overeenstemt met de rhythmische verhevenheid, zoodat het vers hol wordt; rythme alléén.

Gossaert heeft dat zelf gehad, toen hij een keer in Indië een reis deed te paard. De regelmatige beweging van zijn telganger deed in hem de rhythmische spanning ontstaan; het ging bij hem zingen en hij zocht woorden, waarin zich het rythme vastlegde. Maar het zoo ontstane vers heeft hij later geen blijvend bestaan waard gekeurd, het was geen kunstwerk, omdat het rythme mechanisch was te voorschijn geroepen en daardoor geen waardige inhoud vond.

Zoo is dan volgens Gossaert dichten niet, dat men bepaalde gedachten, ideeën, die men bewust bij zich draagt, opzettelijk brengt in rhythmischen vorm; maar dichten en denken zijn één; d.w.z. in het oogenblik der bezieling geeft de dichter vanzelf aan zijn gedachten den rhythmischen dichterlijken vorm. Hij brengt zijn gedachten niet in versvorm; maar zijn gedachten hebben den vorm van verzen.

D. v. D.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

De „Mythus“ en Jezus.

Het alles-beheerschende motief van Rosenbergs wereldbeschouwing is een „overweldigd-zijn door de macht van het Germaansche bloed en door de idee van den Noordschen mensch, welk gevoel wij met ons verstandelijk vermogen niet kunnen vatten“. Daarom spreekt Rosenberg liever niet van een ras-begrip, maar van een innerlijke ras-ervaring. Alle argumenten, die de juistheid van het Noordsche principe moeten bevestigen, zijn „niets anders dan een achteraf in het werk gestelde poging om deze innerlijk ervaren mythe van het bloed, die Rosenberg geheel vervult, voor het bewustzijn te rechtvaardigen“.¹⁾

De „Mythus van de 20ste eeuw“ wil nu in de eerste plaats „het ieder keer opvlammen van den Noordschen geest naspeuren en de ontvouwing van het Noordsche wezen in den loop der geschiedenis volgen“, om aldus de onveranderlijke wetten daarvan te ontdekken. „De uitwendige gestalten, die bepaald waren door den tijd waarin zij ontstonden, zijn met hun bijzonder levensgevoel verzonken, de ras-ziel maakte zich meester van de oude vragen door middel van nieuwe vormen, maar de scheppende krachten van den wil en de waarden der ziel bleven in hun richting en in hun aard dezelfde.“²⁾ Het komt niet op de relatieve verschijningsvormen aan maar op datgene wat zich daarin weerspiegelt, op dat, wat achter hen staat, op de adellijke vrije ziel, die al het overige bepaalt.

„Wie niet“ — schrijft Dr Küneth — „het transparante karakter van de duizend gestalten der wereld begrijpt, waardoorheen de echte Noordsche ziel schijnt, zal geen toegang tot dit symbolisme vinden. Bij den grooten doorkijk door de geschiedenis komt het op de „mythische herinnering“ aan, op het grijpen van het oeroude waarheidsgehalte der nieuwe mythische ervaring.“³⁾

Deze mythe-leer is in werkelijkheid de „volkomen omdraaiing van het Christelijk geloof in een zuiver aardsch-gericht, verwereldlijkt geloof, dat op elk punt het tegendeel leert van hetgeen de Chr. Kerk verkondigt... De mensch is en blijft een Titaan, die den hemel wil bestormen, die bezeten is door het satanische: „Gij zult als God zijn“, onverschillig of hij de autonome mensch is uit het tijdperk van het verlichte denken of een, die zich in het nieuwe kleed van de autonomie van het Noordsche ras presenteert“.⁴⁾

Dat geloof in de vorm-gevende ras-ziel leidt nu bij de bestudeering van de geschiedenis tot grove willekeur. Elke historische gestalte zal een antwoord moeten geven op de vraag of ook in hem de ras-ziel woonde. Van het antwoord op die vraag hangt alles af. Een ontkennend antwoord heeft verwerping tengevolge. Ook Jezus moet nu voor den Arischen rechterstoel verschijnen.

Bij al deze „onderzoekingen“ missen we volkomen het heroïsche karakter, dat het hoofdkenmerk van de Noordsche wereldbeschouwing zou zijn. Den vorigen keer hebben we er reeds op gewezen, hoe Rosenberg uit de resultaten van het rationalistisch denken wapenen vormde om zijn tegenstanders te treffen. Rosenberg erkent dit zelf. Bij zijn „zuiveringsactie“ van de Evangelien prijst hij het voorbereidende werk van de wetenschappelijke tekstkritiek. Hij aanvaardt hier die kritiek, die afkomstig is van de oud-liberale school, welke van een Goddelijke openbaring niet wilde weten. Dit totaal ongeoorloofde gebruik van „wetenschappelijke resultaten“ (van meer dan één gebied), die uit zuivere utiliteitsoverwegingen, zonder kritiek worden aanvaard, is op zichzelf reeds voldoende om aan Rosenberg den naam van ernstig denker te ontfangen.

Rosenberg wil Jezus behouden voor zijn Germaansche religie. De ware Jezus is bij hem de Noordsche Jezus, in wien de ras-geest spreekt. Al wat aan Hem niet-Arisch is, moet worden verwijderd. Na deze, „door het jonge geslacht zoo dringend begeerde reiniging“, ziet hij Jezus pas in Zijn „werkelijke gestalte“, die tot nog toe onder een laag „Joodsche vervalschingen verborgen was.“ De Noordsche geest kan slechts wonen in het Noordsche bloed en daarom is het voor hem zeker dat Jezus van Arische afkomst is.

Op deze wijze wordt Jezus voor den Noordschen Mythus „gered“. Zulke redeneeringen zijn voor ons heiligschennis, het is bijna niet mogelijk om daarover nog te schrijven.

Voor Rosenberg is echter de geloofsbelijdenis, dat Jezus van Arische afkomst is, niet voldoende. Hij gaat veel „verder“, hij komt met een „historisch bewijs“: „Wat de herkomst van Jezus betreft, is er... geen enkele dwingende reden, hoe gering ook, om aan te nemen, dat Jezus van Joodsche afkomst is geweest...“

„Eenige interessante resultaten van een on-

derzoek over deze kwestie, kan men bij Dr E. Jung vinden in zijn boek: „De historische persoon van Jezus“. Naar de Syrische Christen-prediker uit de 4de eeuw, Ephraim, mededeelt, heeft Jezus tot moeder een Danaïetische vrouw en tot vader iemand van de Latijnen. Ephraim ziet daarin niets dat onervol is en voegt er aan toe: „Jezus heeft dus zijn afstamming van twee van de allergrootste en meest beroemde volkeren afgeleid: van moederszijde van de Syriërs en van vaderszijde van de Romeinen“. Ephraim veronderstelt, dat deze feiten algemeen bekend zijn. Elders schrijft Rosenberg, dat Jezus voortkomt uit het Noordsche deel van de bevolking van Galilea, dat door de Amorieten is gevormd. En in zijn „Antwoord an die Dunkelmänner unserer Zeit“, luidt het: „... men behoorde toch te weten, dat Jezus juist niet in Bethlehem, maar in Nazareth is geboren, zoodat de vrome Joden over Galilea, dat is over de heidensche landstreek, altijd spraken: „Wat kan uit Nazareth voor goeds komen“.“

We hebben op enkele woorden in dit citaat den nadruk gelegd. Rosenberg zegt meer dan eens, dat hij het historische bewijs niet noodig heeft. In werkelijkheid houdt hij krampachtig vast aan z.g. „exakte historische feiten“, die hij onaanvechtbaar en onweerlegbaar noemt en inderdaad moeten de manifestaties van den Noordschen geest, zoo zij voorkomen, kenbaar zijn. Uit de verheven hoogten der symboliek daalt Rosenberg dikwijls snel neer op het platte vlak van het naïeve empirisme en van het rationalisme, waar hij de macht van het weten wil gebruiken om alle gestalten, die het kenteeken bezitten van een „hogere wereld“, te verjagen. Uit het „algemeen bekende feit“ (een resultaat van ernstig onderzoek!), uit „onze wetenschap“ van de Arische afstamming van Jezus, volgt voor hem, dat alle beroep van Jezus op het O. T. en alle profetieën, die de geboorte te Bethlehem aankondigen, waardeloos zijn. Het naturalistisch karakter van de Mythe-leer beheerscht ook nu weer het betoog. Omdat ik — Rosenberg — weet, dat Jezus uit het Arische gedeelte van Galilea stamt, weet ik ook, dat zijn geest Noordsch is en weet ik dus zeker dat zijn „Joodsche karaktertrekken“ vervalschingen zijn. Omdat Jezus van Arisch bloed is kan er geen verband bestaan tusschen deze Noordsche gestalte en de Joodsche religie, is dus al het wijzen op het O. T. overbodig en onzinnig. Met een machtige Noordsche beweging vegen wij, Duitschers, al de „Joodsche toevoegselen“ weg.

De schrijvers van de Katholieke „Studien zur Mythos“ hebben het beroep op Ephraim nauwkeurig nagegaan en het is wel de moeite waard, om de uitkomsten van hun onderzoek hier te vermelden.⁵⁾ De schrijvers komen tot de conclusie, dat de zoogenaamde Danaïetisch-Latijnsche afstamming van Jezus niet bij Ephraim voorkomt, maar dat Jung die opvatting eenvoudig aan dezen kerkleeraar toedicht en wel door de volgende overwegingen geleid: In de uitgave van de werken van Ephraim is tegelijk afgedrukt een studie van den bisschop Jakob van Edessa, uit de 7de eeuw, waarin de hypothese voorkomt, dat de Antichrist zou afstammen van een Danaïetische moeder en een Latijnschen vader. Ephraim zegt nu in een van zijn preeken, dat de Antichrist de uitwendige gestalte van Christus zal aannemen. Jung schrijft nu zomaar de hypothese van Jakob van Edessa aan Ephraim toe, combineert die met de veronderstelling, die de kerkleeraar in zijn preek noemde, en trekt dan de conclusie: „Wanneer de Antichrist op den waren Christus zal gelijken en wanneer van hem vaststaat (!), dat hij een Danaïetische moeder en een Latijnschen vader zal hebben, moet ook de ware Christus dezelfde afstamming gehad hebben“!! „Een eenvoudige overweldigende argumentatie“, zeggen de schrijvers en zij laten er bijtend scherp op volgen: „Zoo ontstaan in de 20ste eeuw mythen“. Ook de conclusie, die ten onrechte aan Ephraim wordt toegeschreven, en die we boven hebben vermeld, slaat op den Antichrist. Deze zou afstammen van twee der meest beroemde volkeren. Rosenberg fantaseert dan nog, dat Ephraim de kennis van de Arische afstamming van Jezus „als algemeen bekend zijnde“, aanneemt.

Wij vermelden deze weerlegging natuurlijk niet om het geloof in den Zoon van God sterker te maken. Voor dat geloof hebben we aan een weerlegging van de vermelde „feiten“ geen behoefte. We weten nu, hoe het Duitse volk wordt misleid en hoe grof en willekeurig de toepassing is van de verheerlijkte nieuwe methode om de geschiedenis te bestudeeren. Rosenberg zelf doet alsof hij zich van deze kritiek niets aantrekt. In zijn verweerschrift herhaalt hij, alsof er niets gebeurd is, de bewering, dat iedereen behoort te weten, dat Jezus van Arische afkomst is. „Als iedereen maar van de feiten kennis wilde nemen, dan zou niemand daar anders over denken!“ Ook zijn speculatie over de Galileische afstamming handhaaft hij ten volle en zelfs beroept hij zich in een onbewaakt oogenblik op een Joodsch getuigenis. Over de kritiek rept hij echter met geen woord. In tegendeel: hij misleidt zijn lezers op een ergerlijke wijze door hen te vertellen: „Bij het nauwkeurig

herhaald
aanval, m
hoe weini
getoond.
keer is h
gedeelte v
ook maar
kelen kom
een diepe
het Duitse
fundamen
antwoord

We heb
zaak bezij
van Rosen
daarop is
Rosenber
antwoorde
kan wor
alle peil
en vermo
tegenstand
mogelijk
ook maar
stukken
zijn ons b
betrekkeli
niet om „
sche Myth
Christus a
den afloot
trionfeere
kan dan
Meer da
lijke mach
van de N
behoorlijk
de „Myth
onlangs, c
kritiek op
maakte o
Dat is ee
loofsgetui
een sma
zulk een
hoog peil
beschouw
Christus

En toch
bevel van
na den a
reikt hij
strijdt, M
A.

HET

Bij het v

Nu we
aan de be
wijzing in
kende boe
het ook r
men — d
groot deel
korten tij
houden m
schiedenis
kwesties
van dit v
in het li
zelfde we
de Insti
ondergaan
boek ziele
tijd word
genoemd
noemen,
ook de v
ging van
het goed
naamste
melden.
woorden,
mogen ga
noemen.

Is nu h
binnen h
kennings
ren? Wie
onmiddell
kan zijn,
in het a
werk hee
zit eener
getroost
wat hij
bepaalde
tendom,
grondg
geloof v
de werel

1) Dr Küneth, „Antwort auf den Mythos“, pg. 4.

2) Rosenberg, „Der Mythos...“, pg. 693.

3) Dr Küneth, pg. 24.

4) Idem, pg. 37.

5) „Studien zur Mythos“, pg. 106 e.v.

1) Radio-

men bij Dr E. historische per-
sche Christen-
im, mededeelt,
sche vrouw en
Ephraim zelf
gt er aan toe:
van twee van
e volkeren af-
lyriërs en van
raim veronder-
id zijn". Elders
komt uit het
an Galilea, dat
in zijn „Ant-
er Zeit", luidt
ten, dat Jezus
azareth is ge-
Galilea, dat is
ltdij spraken:
ls komen".
dit citaat den
dan eens, dat
odig heeft. In
g vast aan z.g.
naanvechtbaar
ad moeten de
geest, zoo zij
erheven hoog-
dikwijls snel
eve empirisme
de macht van
stalten, die het
re wereld", te
de feit" (een
k l), uit „onze
stamming van
oep van Jezus
e de geboorte
deloos zijn.
Mythe-leer be-
Omdat ik —
het Arische ge-
ook, dat zijn
zeker dat zijn
schingen zijn.
s kan er geen
rdsche gestalte
het wijzen op
t een machtige
itschers, al de

„Studiën zur
phraim nauw-
moete waard,
rzoek hier te
tot de con-
ch-Latijnsche
phraim voor-
ing eenvoudig
wel door de
uitgave van de
afgedrukt een
n Edessa, uit
voorkomt, dat
an een Dana-
ader. Ephraim
de Antichrist
zal aannemen.
ese van Jakob
ineert die met
eraar in zijn
clusie: „Wan-
Christus zal
taat (!), dat hij
inschen vader
ristus dezelfde
eenvoudigweg
de de schrij-
volgen: „Zoo
Ook de com-
wordt toe-
ben vermeld,
zou afstam-
de volkeren.
Ephraim de
an Jezus „als
natuurlijk niet
od sterker te
an een weer-
behoefte. We
wordt misleid
assing is van
de geschie-
lf doet alsof
trekt. In zijn
niets gebeurd
rt te weten.
„Als iedereen
men, dan zou
Ook zijn spe-
ng handhaaft
h in een on-
tuigenis. Over
n woord. In-
een ergerlijke
t nauwkeurig

herhaald onderzoek van den tegen mij gericht
aanval, moet ik tot mijn verbazing vaststellen,
hoe weinig onjuistheden mij konden worden aan-
getoond. Een ding staat nu reeds vast: niet één
keer is het gelukt om zelfs een minder belangrijk
gedeelte van mijn werk te weerleggen, laat staan, dat
ook maar een enkel fundamenteel betoog aan 't wan-
kelen kon worden gebracht. Rosenberg moet wel
een diepe minachting voor het denkvermogen van
het Duitsche volk hebben, om tegenover een zoo
fundamentele kritiek als gegeven is, een dergelijk
antwoord te durven geven.

We hebben ons in deze artikelen niet in hoofd-
zaak bezig gehouden met de wereldbeschouwing
van Rosenberg, maar meer met de kritiek die
daarop is gegeven en vooral met het antwoord van
Rosenberg op die kritiek. We meenen, dat dit
antwoord bij de beoordeeling van de „Mythus" niet
kan worden gemist. Het antwoord is zoo beneden
alle peil en getuigt van zulk een gebrek aan moed
en vermogen om de waardige aanvallen van de
tegenstanders te bestrijden, dat het voortaan on-
mogelijk is om aan den schrijver van de „Mythus"
ook maar eenig gezag in de behandeling van vraag-
stukken op geestelijk gebied toe te kennen. We
zijn ons bewust dat de weergegeven kritiek slechts
betrekkelijke waarde heeft. „Het gaat ten slotte
niet om „bewijzen", maar om een geloof. Noord-
sche Mythus of Bijbelsche Christus? De Kerk van
Christus staat niet in angstige onzekerheid over
den afloop van deze worsteling. Zij leeft in de
triomfeerende zekerheid: „Is God voor ons, wie
kan dan tegen ons zijn?"

Meer dan verschrikkelijk is het, dat de wereld-
lijke macht gebruikt wordt om, nu de verdediger
van de Noordsche religie niet in staat is om een
behoorlijk antwoord te geven, de bestrijders van
de „Mythus" te treffen. Een Duitsch blad schreef
onlangs, dat de wijze, waarop Dr Küneth zijn
kritiek op Rosenberg had gegeven, het onmogelijk
maakte om hem als privaatscholar nog te dulden.
Dat is eenvoudig schandelijk! Wanneer een ge-
loofsgetuigenis als het „Antwoord auf den Mythus"
een smaadschrift wordt genoemd; wanneer
zulk een diepgaande kritiek, die op een zeer
hoog peil staat, als een straf-waardige daad wordt
beschouwd, dan is het leven van een belijder van
Christus voortdurend in gevaar.

En toch zwijgen die belijders niet, zij strijden op
bevel van Gods Woord. „De eene banierdrager
na den anderen mag vallen, maar in het vallen
reikt hij de banier aan dengene, die naast hem
strijdt. Maar de vaan strijken? Dat nooit!"

A.

B. t. B.

HET BOEK VAN DE WEEK

Bij het vierde eeuwfeest van Calvijn's Institutie. *)

Nu we in dit jaar weer herinnerd willen worden
aan de betekenis van de „Institutie", of „Onder-
wijzing in den christelijken godsdienst", het be-
kende boek, waarmee Johannes Calvijn — zonder
het ook maar in de verste verte te kunnen droom-
men — de geschiedenis van vele eeuwen voor een
groot deel heeft beheerscht, kunnen we ons in den
korten tijd, die ons werd toegemeten, niet bezig
houden met allerlei vragen, die de ontstaansge-
schiedenis van dit boek raken. Meer dan dergelijke
kwetsies interesseert ons vanavond de inhoud zelf
van dit werk, dat de jonge theoloog van 26 jaar
in het licht gaf. Neen, het was toen nog niet het-
zelfde werk, dat wij thans voor ons hebben liggen;
de Institutie heeft verscheiden veranderingen
ondergaan. Maar in zijn grondgedachten bleef het
boek zich zelf toch altijd gelijk. Welnu, in onzen
tijd wordt de naam van Calvijn weer met eere
genoemd; zeer velen zijn het, die zich naar hem
noemen, en groot is het getal niet alleen, doch
ook de variatie dergenen, die tot een huldi-
ging van Calvijn zich gretig zetten. Daarom is
het goed, in kort bestek enkele van de voor-
naamste gedachten, die het boek uitdraagt, te ver-
melden. Eerst zoo kunnen we de vraag beant-
woorden, langs welke wegen slechts zij kunnen en
mogen gaan, die naar den naam van Calvijn zich
noemen.

Is nu het stellen van deze vraag een poging, om
binnen het oecumenische christendom een her-
kenningssteek voor een bepaalde secte te fixe-
ren? Wie de voorrede der Institutie leest, zal
onmiddellijk toegeven, dat daarvan geen sprake
kan zijn, tenzij men den auteur der Institutie zelf
in het aangezicht zou slaan. Want dit machtige
werk heeft zich geen oogmerk als particulier be-
zit eener secte willen aandienen. Hoeveel moeite
getroost Calvijn zich niet, om aan te toonen, dat
wat hij brengt, geen nieuwe opvatting is, geen
bepaalde „interpretatie" is van het oudste chris-
tendom, doch een getrouwe weergave van de
grondgedachten zelf, waaruit het christelijk
geloof van ouds heeft geleefd, en waarmee het
de wereld heeft bezworen, toch te willen gebouwd

worden op „het fundament der apostelen en pro-
feten"? Men vindt in die voorrede aanhalingen
van Augustinus, en Hieronymus, en Ambrosius,
en Chrysostomus, en Cyprianus, en zoovele ande-
ren, wier namen geannexieerd worden door heel de
katholieke, d.w.z. algemeene christelijke kerk. Bij
hen wil Calvijn zich aansluiten; tot hen teruggaan.
En reeds daarin vertoont hij het kenmerk van den
waarachtigen reformator; hij plant geen nieuwen
boom, doch houdt zich als zijn eersten plicht
voor oogen, knecht en mede-arbeider te zijn van
dien zelfden God, die bij de intrede der chris-
telijke kerk in deze wereld geen nieuwen boom ge-
plant heeft, doch den ouden boom, dien Hij voor
vele eeuwen geplant had, heeft laten staan.
Slechts op dien ouden stam heeft God zelf de
nieuwe loten van het christelijk geloof willen
enten. Men moet de machtige hoofdstukken Ro-
meinen 9—11 er maar eens op nazien, om te
weten, wat we hier bedoelen. En door aan deze
werkwijze van God zelf zich naar apostolisch voor-
beeld gebonden te achten, heeft Calvijn zijn theo-
logie — als men het zoo zou willen noemen —
aanstonds verhinderd, „zijn" theologie te wor-
den. Hij spreekt het woord der apostelen en pro-
feten; en daarom grijpt hij niet terug naar eenige
theologie, ook niet naar die van de kerkvaders,
doch naar het verbond, dat reeds vóór de chris-
telijke kerk door God is opgericht met de vaders.
De wortelen van den boom, waaraan Calvijn wil
werken, liggen diep in den grond; ze liggen daar,
waar Abraham met God spreekt als een vriend
met zijn vriend; ja, tenslotte liggen ze in het
paradijs, waar God Zijn kerk vergaderd heeft
als kerk, door het spreken van Zijn Woord-van-
verlossing-en-van-wederkeer-tot-Hem.

Evenwel, nog een tweede kenmerk van den
waarachtigen reformator vertoont Calvijn in heel
zijn Institutie. Ook dat tweede kenmerk is te
vinden in Romeinen 9—11. Paulus leert daar, dat
God, toen Hij den ouden boom met nieuwe
takken sierde, ook de doode takken ervan afge-
slagen heeft. Wat zich niet daarmee verdroeg, wat
niet meer uit den wortel leefde, dat werd wegge-
kapt; de boom kon anders niet groeien op en uit
den ouden wortel. Zoo nu doet ook Calvijn. Hij
gaat terug naar het eerste, oudste christendom;
maar hij doet meer dan dat. Hij heeft zeer scherp
gezien, dat ook het oude christendom zich nim-
mer nog ontworsteld heeft aan velerlei denkbeel-
den, die wel aan de heidensche wijsbegeerte, doch
niet aan de leer der apostelen en profeten waren
ontleend. En zonder de wijsbegeerte te verachten
— want slechts tegen de valsche wijsbegeerte ver-
zet hij zich — spant toch Calvijn zich in, om weg
te snijden, weg te kappen, wat gedurende vele
eeuwen uit den gedachtenkring der heidensche
filosofie is binnengedrongen in de christelijke kerk.
Zou de kerk de „arme heidenen" als haar voed-
sterheeren mogen erkennen? Neen, — antwoordt
hij; en daarom wijst hij alle „adulteratie" van de
godgeleerdheid af, ook al zou ze als gevolg van
synthese met heidensche filosofie zijn onmiddel-
lijke voorgangers, ja ook zijn eigen vrienden, en
zijn naaste medewerkers hebben verleid tot valsche
sofistiek. Want teruggaan tot de oudste christenen
beteekent voor Calvijn niet: „vader" zeggen tot de
kerk-vaders, en dan daarmee volstaan. „Gij zult
niemand uwen vader noemen op aarde", — dit
woord van Christus is Calvijn in merg en been
gedrongen. Eén is uw Vader, n.l. God, — en daar-
om is waarachtige terugkeer tot de vaders in den
grond slechts dan een daad van oecumenisch
christendom — aldus Calvijn — wanneer het weer
een luisteren is naar het Woord van God, en een
toetsen van de „vaders", óók hen, aan wat de
ééne Vader heeft gesproken in Zijn Woord.

Zoo plaatst zich dadelijk het probleem van het
Woord van God voor onze aandacht. Kent Calvijn
dat probleem? Ja zeker, — maar hij kent het
eigenlijk niet als pro-bleem, niet als een vraag-
stuk. God heeft gesproken, meent Calvijn, en Hij
deed dat duidelijk. En vaderlijk. En daarom is zijn
spreken geen probleem op zichzelf, doch een sou-
verein, d.w.z. ons altijd vóór-zijnd, géven van
Gods óók ons vragen vóór-zijnd antwoord. „Im-
mers", — aldus Calvijn (I, 6, 2) — „immers, niet
alleen een volmaakt of in alle opzichten vol-
komen geloof, maar ook rechte kennis van
God wordt geboren uit gehoorzaamheid". Uit
gehoorzaamheid, en uit vertrouwen. Uit een „amen"-
zeggen tot den sprekenden, den in de Schrift ge-
sproken hebbenden God. En als Calvijn zich af-
vraagt, hóe die God gesproken heeft, dan denkt
hij zich dien God als oneindig verheven Leer-
meester, ja, maar ook als oneindig vertrouwelijke
paedagoog. De sprekende God is dezelfde, die
ook geschapen heeft. Dat wil zeggen: hij weet,
wat maaksel wij zijn. En dus spreekt dezelfde
God, die donderen en bliksemen kan, in de Schrift
met ons, zoo als een vader met zijn kinderen
babbelt, zóó, als een gouvernante het met haar
pupillen doet. Dat Hij het zoo doen kan, zonder
ons in leugens te verstrikken, of in waanvoorstel-
lingen gevangen te houden, dát is juist Zijn ma-
jesteit. Gods Woord — aldus Calvijn — dat is
niet heel ver van ons weg; het is niet weg te
halen van over zee uit onbereikbare oorden langs
de horizontale lijn, en het is evenmin af te
brengen uit hemel of hel, uit ontgankelijk diep-

ten langs de verticale lijn. O neen: onophoudel-
lijk citeert Calvijn een plaats uit de boeken van
Mozes, die later terugkeert bij Paulus: n a b i j u i s
het Woord; het is dicht b i j u, precies zooals die
vader, en die gouvernante, die het kind een regel
leeren, en op papier hem schrijven, en hem van
buiten laten leeren, maar dan steeds zóó, dat het
kind in 't hart er v a t aan heeft.

Op dezen vasten grond van kinderlijk vertrou-
wen grijpt dan Calvijn den moed, dogmaticus te
zijn. En wat hij op papier zet, als jonge man van
26 jaar, dat laat hij staan, als hij in den winter
van 1558—1559 vreest, dat de koorts, de derde-
daagsche-koorts een bode van den dood hem is.
Zijn dogmatiek is hem geen „waker", die alleen
maar tot taak heeft, achter de belijdenis der kerk
aan te komen, en „bezórgd" voor dwaling, alsmede
„vragend" naar nieuwe inzichten de oude be-
lijdenis te zuiveren en de nieuwe voor te berei-
den. O neen; het dogma is zélf levend bezit der
levende kerk; geen bezorgde „waker", doch blij-
moedig en in den diepsten grond verzekerd cantor
in Gods huis. Slechts op de vóór-waarde van dit
blijde zeker-zijn, van dit halleluja-roepen kan het
dogma „bezórgd" zijn, zonder tevens ongelooft te
wezen; of „vragend", zonder daarin hoogmoeds-
uiting te worden van den zelfgenoegzamen onder-
teekenaar van de eigenhandig geschreven en onder-
teekende diploma's, waarmee de trotschaard zich
als leerling der eigen rede tot promotor van zich-
zelfen maakt.

En zie, juist nu de dogmatiek voor Calvijn veel
grootscher en veel krachtiger taak heeft, dan al-
leen maar die van den „waker", n u kan zij óók
de functie van den waker vervullen met óngekende
kracht. Tot de zwakheid en de ziekte dergenen,
die de polemiek willen weren, zakt hij geen mo-
ment af; heel zijn Institutie polemiseert, en bedient
zich daarbij van een taal, welke veel tijdgenooten
ongekuischt zullen vinden, totdat zij ontdekt heb-
ben, dat de knischheid van den bijbel en van den
mensch, die uit den bijbel leeft, een andere is, dan
die van ons bedorven sentiment. Als waker staat
Calvijn nu voor Gods tempel. Tegenwoordig zijn
er velen — zelfs onder de zélf op de rol der
„wachters" en „wakers" zich inschrijvende theo-
logen — die het „bedrijf" van „wachter op Sions
muren" nog al minderwaardig vinden. Calvijn
evenwel begrijpt, dat ieder hêrder tévens wâch-
ter is; dat wie de troffel hanteert, het zwaard
heeft mee te nemen. En zoo kan hij den wachter-
dienst vervullen.

Is hij daarbij alleen dogmaticus? En spreekt hij
alleen over „afgetrokken" leerstellingen? En heb-
ben alleen theologen met hem te maken? O neen,
het is er ver vandaan. Calvijn weet het, dat wel de
sofisten, gelijk hij hen bij voorkeur noemt, zich
wijs maken, dat er een terrein kan zijn, waarop
men „leert", en een ander, waarop men „léven"
heeft, doch dat de ware vroomheid deze „twee-
terreinen-leer", óók déze, hartgrondig verfoeit.
God kennen, dat is léven; en 't léven is niet in
stukken te knippen. Zoo is zijn Institutie meer
geworden, dan een boek over wat men heden ten
dage dogmatische vragen noemt. Het handelt
óók over wat wij tegenwoordig rekenen tot de
„ethiek". En hij spreekt over veel en velerlei.
Over het berouw. En over den omgang met God.
En over de overheid. En over kerk en staat. En
over heel veel meer.

Nu wordt dan ook Calvijn het tegenbeeld van
den kamergeleerde, dien automatisch „afgeschei-
den man". Vasthoudend aan de christelijke be-
lijdenis, wil hij ze uitgedragen zien naar hóel het
leven. Die ééne belijdenis kan en móét zijns in-
ziens worden uitgewerkt in alle faculteiten van
de wetenschap, en heel het leven in zijn breed-
sten kring.

Alleen daaraan is het te danken, dat Calvijns In-
stitutie den stoot gegeven heeft aan een wereld-
beweging, een volkeren-vernieuwing. Wie —
gelijk telkens weer geschiedt — den calvinist van
huis uit somber noemt, kent noch Calvijn, noch
het werk, dat hij tot stand bracht. De uitver-
kiezing — zegt de één, — dát is het thema van
die donkere leer, die alles in den greep van een
onafwendbaar noodlot heeft geplaatst. Ja, zeker,
zegt de ander, die er nog bij weet te vertellen, dat
Calvijn zelf het decreet der uitverkiezing „horri-
bel" heeft genoemd. We zullen van dat laatste
maar niet veel zeggen; want sedert enkele jaren
is het woord „horribel" weer in eere gekomen; het
beteekent trouwens niets anders, dan dat de diep-
ten Gods oneindig zijn, en ieder aan de grenspaal
van het menschelek weten en kennen in huive-
ring zetten. Maar wat dat hoofdbezwaar aangaat:
hoe zou de leer der uitverkiezing het leven kun-
nen lamslaan? Is het dan geen verkiezing tót een
genadig herstel in den ambts-dienst, dien de ver-
antwoordelijke mensch nu weer zal kunnen en
mogen verrichten, God tot eer? Of is die leer der
verkiezing soms alleen maar een sleutel van theo-
logische wijsheid? Een wetenschappelijk grond-
principe? O neen, het is er ver vandaan; zóó ver,
dat wij het niet wagen, Calvijns leer uit één grond-
beginsel te verklaren, zélf niet uit het principe
van de „sovereiniteit van God". Die leer der
eeuwige verkiezing — dat is in de beoordeeling
van anderen den laatste grond der dingen zien
in God; en in de beoordeeling van ons zelf is ze

1) Radio-toespraak, 24 Juni 1935.